

ואינו מתחייב עד שיאכל כזית מן החלב לבדו.⁽⁷⁾

חזין מאיסורי נזיר, שאכילת היתר בבת אחת עם האיסור, מצטרפת להשלים את שיעורו.⁽⁸⁾

שהרי אמרה תורה בפרשת נזיר: "וכל משרת ענבים [פת שרויה ביין] לא יאכל".

ולכך אמרה התורה "משרת", ולא אמרה "וכל ענבים לא יאכל", כדי ללמד שהפת מצטרפת ליין להשלים את השיעור.

והוא הדין לשאר איסורי נזיר, שהיתר מצטרף לאיסור להשלים את שיעורו.⁽⁹⁾

א-17 שנינו במסכת מנחות נח א:

תנו רבנן: "שאור לא תקטירו". אסרה תורה להקריב חמץ או שאור על המזבח.

אין לי אלא כולו [כלומר: שיעור קומץ שלם, שהוא שני זיתים].

מקצתו [מקצת מן הקומץ, ובלבד שיהא בו כזית, לפי שאין הקטרה פחות מכזית] מנין? תלמוד לומר: "כל" [כי כל שאור, לא תקטירו].

עירובו [הקטיר חצי זית שאור וחצי זית מצה] מנין? תלמוד לומר: "כי כל [שאור לא תקטירו]".

ובפסחים מג א גרסינן: "תניא על חמץ דגן גמור ענוש כרת, על עירובו [חצי זית חמץ וחצי זית מצה] בלאו, דברי רבי אליעזר.⁽¹⁾

וחכמים אומרים: על חמץ דגן ענוש כרת, על עירובו ולא כלום".

ועוד שנינו ברייתא שם: "כל מחמצת לא תאכלו", לרבות כותח הבבלי [מאכל חלב המעורב בו קמח דגן]. יכול יהא ענוש כרת?

8. והיינו כדעת רבי עקיבא שסובר כן במשנתנו, וכפי שהגמרא מבארת בהמשך הסוגיא.

9. כתבו התוספות: כלומר: שאם שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף חייב, דאי איכא כזית מיין לחודיה קרא למה לי?!

נראה מדבריהם שאין כל חידוש באכילת יין הבלוע בפת שהוא מתחייב; אבל מדבריהם לקמן לז א ד"ה וכי תימא מבואר, שאף בזה יש חידוש וצריכים אנו בזה לדין "טעם כעיקר"; וצריך לפרש כוונתם על פי המבואר בהמשך הסוגיא, שענין "טעם כעיקר" כבר ידענוהו ממקום אחר, ובהכרח ש"משרת" בא ללמד ש"היתר מצטרף לאיסור".

1. בסוגייתנו גרסינן בענין זה "רבי אלעזר" ואילו בפסחים גרסינן "רבי אליעזר".

7. א. נתבאר על פי התוספות, ומבואר מדבריהם שהם סוברים כדעת רש"י בסוגיא בפסחים [ראה הקדמה והערה לעיל], שאכילת חצי זית ענבים וחצי זית היתר כאחד הרי הוא חייב משום "היתר מצטרף לאיסור", ואף שלא היו מעורבים ולא נבלע האיסור בהיתר; שהרי באופן שפטר רבי יוחנן בשאר איסורים - חייב בנזיר, אחרונים.

ב. אין נידון "היתר מצטרף לאיסור" אלא לענין חיוב, אבל לענין איסור, היות ו"חצי שיעור אסור מן התורה", הרי הוא אסור, שהרי אכל חצי שיעור של אסור.

וראה מה שהוסיף דברים בזה הצל"ח בסוגיא בפסחים בענין חצי שיעור על ידי תערובת, וראה גם ב"קין אורה" כאן בתחילת הסוגיא בד"ה והנה בקושיית.

תלמוד לומר "כי כל אוכל מחמצת ונכרתה", על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו.

וברייתא זו, לדברי רבי אלעזר היא כמבואר בסוגיא שם. אבל לדעת חכמים, אינו עובר בלאו על עירובו של חמץ, משום שאינם דורשים תיבת "כל".

נמצינו למדים, שאף מה ששנינו לענין שאור שהוא חייב על עירובו, אינו אלא לדעת רבי אלעזר הדורש תיבת "כל", ואם כן, אף לגבי הקטרת שאור על המזבח, נדרשת תיבת "כל" לרבות חצי קומץ. ומה שאמרה תורה "כי כל" נדרוש לרבות את עירובו.

אבל לדעת חכמים שאינם דורשים תיבת "כל", אם כן יש לנו לרבות מ"כי כל" חצי קומץ, ואין לנו לרבות עירובו של שאור כלל.

זעירי אמר:

אף שאור [חמץ] ב"כל תקטירו".

כלומר: אף לענין הקטרת שאור על גבי

המזבח — שאמרה תורה: "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" — מצטרף בה היתר לאיסור, ואם הקטיר חצי זית שאור וחצי זית מצה על המזבח בבת אחת, הרי זה חייב.⁽²⁾

ומקשינן: **כמאן** אמר זעירי את דבריו? —

בהכרח, **כרבי אלעזר**, דדריש בעלמא תיבת "כל" [וכמו שמצינו שדרש כן לענין חמץ], ולכן אנו דורשים מ"כל שאור" לרבות חצי קומץ, ומ"כי כל שאור" לרבות "היתר מצטרף לאיסור" בהקטרת שאור⁽³⁾ —

אי הכי, אם כן, **לענין חמץ נמי** היתר מצטרף לאיסור, ומשום שאמרה תורה: "כל מחמצת לא תאכלו", ויש לנו לרבות "היתר מצטרף לאיסור" בחמץ.

ולמה הוסיף זעירי על דברי רבי יוחנן רק שאור בכל תקטירו, ולא חמץ בכל תאכל!?

ומשנינן: **אין הכי נמי**, שאף בחמץ "היתר מצטרף לאיסור" —

אלא שלכך נקט זעירי "אף שאור בכל

והאי לחוד, ואתו אם הקטיר חצי זית שאור בזוית זו וחצי זית מצה בזוית זו, חייב משום הקטרת שאור!?! ואם כן אפילו הקריבן בבת אחת על ידי מה יתחברו!?! וצריך לומר, כיון דבבת אחת מקטירן, חשיב הקטרה אחת, אף על גב דניכר כל אחד לעצמו.

ויש לעיין, אם יביא חצי זית שאור וחצי זית עצים, ויקטירם, אם יתחייב משום ש"היתר מצטרף לאיסור".

3. נתבאר על פי התוספות בסוגייתנו, ולרש"י בסוגיא בפסחים מג ב שיטה אחרת, ראה שם

2. א. לפי מה שפירשו אחרונים [הובא בהערה לעיל] בדעת הסוברים שהיתר ואיסור מצטרפים אף בלי בליעה משום ששיעור אכילה הוא בכזית, אם כן לענין הקטרה יהא הגדר משום ש"אין הקטרה פחותה מכזית", כלשון הגמרא לקמן.

ב. כתב ב"קרבן אורה": לכאורה בהקטרת שאור לא מסתבר למימר היתר מצטרף לאיסור אם אינן מעורבין [ואפילו לשיטת רש"י], דמי מחברן, דבשלמא גבי אכילה יש לומר כיון שאוכל ההיתר והאיסור יחד, חשיב הכל אכילה אחת, אבל בהקטרה אמאי לא חשיבי האי לחוד

ונגע טבול יום [טמא שטבל, וטעון הערב שמש לטהרתו] — הפוסל את התרומה במגעו — במקצתן של השום והשמן, הרי זה פסל את כולו,

כלומר: אף את המקפה שלא נגע בה, ומשום שהשום והשמן הם כמו "ידות" למקפה, שכאשר נוגע הטמא בידות נטמא האוכל —

אבל אם היתה המקפה של חולין, והשום והשמן בלבד היו של תרומה, ונגע טבול יום במקצתן של השום והשמן — לא פסל אלא את מקום מגעו בלבד. כלומר: לא נפסלו אלא השום והשמן שנגע בהם.

וחינן בה [וכבר הקשו על כך בבית המדרש]:

"מקום מגעו" — אמאי פסול? והרי השום והשמן אין בהם כביצה, ואין אוכלין מקבלין טומאה בפחות מכביצה מן התורה —

ואף שמדרבנן אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, בכל זאת היה לנו לומר שלענין טומאה דרבנן בטל השום והשמן של התרומה אגב המקפה של חולין, ואף על פי שהם ניכרין! (6)

תקטירו", משום שיש בדבריו חידוש, לאפקי מאביי [להוציא משיטתו של אביי] דאמר: "יש הקטרה בפחות מכזית", ואפילו בהקטרת משהו שאור על גבי המזבח הרי הוא עובר ב"בל תקטירו", ולשיטתו הרי אין צורך לצרף היתר לאיסור —

לכן קא משמע לן זעירי, שאין הקטרה בפחות מכזית, ונמצא שאינו עובר על הקטרת שאור אלא בכזית, ולכן צריך שיצטרף ההיתר לאיסור להשלים את השיעור. (4)

יתיב רב דימי וקאמר לה [ישב רב דימי והיה אומר] להא שמעתא דרבי אבהו בשם רבי יוחנן!

איתיביה הקשה אביי לרב דימי על רבי יוחנן שאמר: "כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור" מן המשנה ב"טבול יום" [ב ג]:

דתנן: המקפה (5) [תבשיל סמיך כגון דייסה, ונותנים בה שום ושמן לתבלין], שהיתה המקפה עצמה של תרומה, ואילו השום והשמן — המפוזרין על המקפה וניכרין — היו של חולין.

ובמה שכתבו התוספות עליו.

4. לפי מה שנתבאר בהערה לעיל שאך מטעם "אין הקטרה פחותה מכזית" הוא דמצטרף ההיתר לאיסור, אם כן מוטעמים יותר דברי הגמרא כאן, שעצם דינו של זעירי סתירה הוא לכלל שאין הקטרה פחותה מכזית.

5. ענין "מקפה" מתבאר כאן על פי משמעות התוספות בסוגייתנו; ולרש"י בסוגיא בפסחים

מד א שיטה אחרת בזה.

6. שלש שיטות יש בביאור קושיית הגמרא: א. שיטת רש"י בסוגיא בפסחים: קושיית הגמרא היא שתיבטל התרומה ברוב והמשנה עוסקת בתבלין שהיה מעורב במקפה. ב. שיטת רבינו תם: התבשיל אינו מעורב במקפה, אלא שהוקשה לגמרא הרי אין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה. ג. שיטת ר"י [בסוגיא בפסחים מד א ד"ה

אמר ליה רב דימי לאביי:

לא כאשר הבנת, שהוא מתחייב על השום והשמן של התרומה כשהוא יאכל שיעור מהם כזית בצירוף המקפה.

אלא, מאי "הואיל ולוקה עליה בכזית" שאמר רבי יוחנן —

כגון דאיכא במקפה כזית של תרומה, שאפשר לאוכלה בכדי זמן של אכילת "פרס", חצי ככר לחם העשוי מחטים.

[בככר כולו יש שיעור של שמונה ביצים, ובמחציתו שיעור של ארבעה ביצים].

דהיינו, כשיעור זמן אכילה של לחם בשיעור ארבע ביצים.

כלומר: שיעור פיזור כזית מן התבלין על פני המקפה היה כזה, שכאשר יאכל מן המקפה והתבלין שעליו במשך זמן של "אכילת פרס", תצטבר התרומה שאכל לכדי כזית. (2)

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ליישב קושיא זו:

מה טעם אין השום והשמן בטלין אגב המקפה — הואיל וזר לוקה עליה בכזית.

כלומר: היות ומצינו שיתחייב אדם על אכילת התרומה, וכגון שיאכל כזית בצירוף של השום והשמן עם המקפה, לכן חשובה היא התרומה ואינה בטילה. (7)

והרי מאי טעמא אם יאכל ממנו כזית יהא חייב?!

וכי לאו, האם לא משום דהיתר מצטרף לאיסור, ועל כן כשיטול כזית מן החולין והתרומה כאחד, יתחייב הזר על אכילת תרומה, על אף שלא אכל מהתרומה עצמה כזית. (1)

הרי מבואר מהמשנה הזאת שאף בשאר איסורין היתר מצטרף לאיסור, ואיך אמר רבי יוחנן שבכל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר?!

מקום היות ואילו היתה זו תרומה דאורייתא היה לוקה עליה בכזית לכן חשובה היא ואינה בטילה.

1. הוקשה לתוספות: למה לי כל זה? והרי היות ומבואר בסוגייתנו שאם יכול הוא להתחייב על התרומה אז היא אינה בטילה, אם כן לימא בפשטות: הואיל ויכול ללקט את השמן והשום ולאכול מהם כזית, לכן אינם בטלים?!

וכתבו התוספות: "אין דרך אכילתו בכך. ומשום הך טעמא [שיכול ללקטו], לית לן למימר שלא יתבטל אגב המקפה".

2. לשון התוספות הוא: "דאיכא כזית בכדי אכילת פרס, שאם אוכל ממנו שיעור פרס שהן

מקום; והיא שיטה ממוצעת בין שניהם]: הקושיא היא, כי מאחר שאין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה אלא מדרבנן, אם כן יש לנו לומר שייבטל התבלין אגב המקפה ואף שאינו מעורב בה.

ומדברי ה"קרן אורה" בביאור דברי התוספות בסוגייתנו, נראה שהם נוטים לפירוש ר"י, ועל כן נתבאר בפנים כפי שיטתו.

7. ביארו התוספות, שאף על גב שהשום אינו תרומה מדאורייתא, שהיא אינה נוהגת מן התורה אלא בדגן תירוש ויצהר, וכמבואר בהמשך הסוגיא, ואם כן הרי לא ילקה עליה בכזית, [ובסוגיא מבואר שבדוקא אנו אומרים שילקה עליה, כלומר: שיעבור איסור דאורייתא]; מכל